

YARGI VE SORUNLARI

*Mustafa Can BOLAT

1982 Anayasası, Türkiye Cumhuriyetinin bir hukuk devleti olduğunu, yargının, devletin Anayasa tarafından belirlenmiş üç temel organından birisi olduğunu belirtmektedir. Anayasa, yargıçların yasalara ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre verecekleri kararlarında hiçbir makam ve kişi tarafından kendilerine emir verilemeyeceği gibi, telkin ve tavsiyelerde dahi bulunamayacaklarına dair amir hükümler içermektedir.

Görülüyor ki yargıçlarımız bu halleri ile çok geniş yetkilerle donatılmıştır. Bir yerde rejimin de koruyucusu durumunda bulunan mahkemelerde görevli yargıç ve savcılarımızın hukukun üstünlüğüne, mesleğin saygınlığının korunmasına inanarak üstün bir özveri ile çalışmalarına tanık olmak her zaman mümkün. Birkez daha hatırlatmakta fayda var ki, en kötü yasalar bile uygulayıcılar elinde iyi yasalar haline gelir. İyi uygulayıcıların ise bu konuda iyi eğitilmiş, tecrübesi üstün olup, bunun yanında sosyal ve mesleki sorunları çözülmüş yargıç ve savcılar olduğunu unutmamak gerekir. Yargıç ve savcılar yanında, onların en yakın yardımcısı durumunda olan yardımcı personelin de aynı sorunlardan arındırılmış olması da bu çözüm çerçevesinde ele alınmalıdır.

Geçtiğimiz senelerde eğitim, dinlenme tesisleri ve lojman yönünden önemli adımlar atıldığını, 1992 senesinde de "yargı reformunun temel yasası olan Ceza Muhakemeleri Usul Yasası'nın yürürlüğe girdiğini, buna ilave olarak Adalet Kolluğu, Ceza İnfaz Mevzuatı, Çocuk Mahkemeleri, Avukatlık ve Basın Yasası tasarıları üzerindeki çalışmaların son aşamaya geldiğini öğrenmek de bizleri mutlu kılmaktadır. Bunun yanında, adliye ve cezaevi binalarının durumuna da değinmeden geçemeyeceğiz. Halen hizmet gören adliye ve cezaevi binalarının büyük bir bölümünün hizmetin görülmesi yönünden yetersiz kalması nedeni ile bunların acilen ele alınması gerekir. Yeni yapılması düşünülen hizmet ve cezaevi binalarının artan iş yoğunluğu da gözönüne alınarak ilerideki senelerinde ihtiyacı karşılayıp ayrıca günümüz koşullarına en iyi cevap verecek bir düzenlemeye kavuşturulması dileğimizdir.

Unutmamak gerekir ki, toplumda güvenin ve huzurun sağlanması adaletin sağlanmasına bağlıdır. Adli reformların bazılarının gerçekleştirildiği ve bazılarının da gerçekleştirilmeye çalışıldığı günlerde ilgililere ışık tutabileceği düşüncesiyle böyle bir yazıyı kaleme almayı uygun bulduk.

---

*Eskişehir Cumhuriyet Başsavcısı

Türkiye'deki hızlı nüfus artışı, hızlı ve çarpık kentleşme ile bozulan gelir dağılımı, yetersiz kamu hizmetleri, ülke insanlarının birçok değerlerini yitirmesine ve ekonomik olarak gerilemesine neden olmuştur. Bu da özlemi duyulan hukuk sistemimizi olumsuz yönde etkilemiştir.

Ülkemizde bütün değerler sarsılmış, kurum ve kuruluşlar dejenere olmuş, ekonomi bozulmuş, yargı sorunlarını çözememiş adalete güven sarsılmış, temel hukuk kuralları uygulanamamış, insanları mutlu edecek adil ve herkesin benimseyeceği bir hukuk sistemi kurulamadığı için adalet neredeyse özelleştirme bünyesine girmiştir.

Davalarda gecikmeler artmış, adalete olan güven yitirilmiş, savunmaya olan saygınlık kaybolmuştur. Ülkenin düzenini sağlayacak olan hukuk ve onun gerçekleştirdiği yargı sistemimizin sancısı ve sıkıntısı artmaya başlamıştır.

Demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarda gerçekleşmediği dönemlerde, çağdaş hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir. Hükümet programında, hükümetimiz 12 Eylül kalıntıları olarak nitelendirdiği yasaları süratle yürürlükten kaldırarak, her alanda tam

demokratik bir hukuk reformu gerçekleştirme kararındadır. Bu reform Anayasa dahil, hukuk sistemimizin hemen tüm boyutlarını kapsayacaktır. Yargının, her alanda bağımsız, güvenilir ve günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi zorunludur.

12 Eylül hukukunun en önemli kalıntısı, 1982 Anayasasıdır. 1982 Anayasasında temel hak ve özgürlükler kısıtlanmış ve Anayasa çağın dışında kalarak örgütlenme özgürlüklerine yasaklar getirmiştir.

Ancak, hükümet programındaki deyişi, ile hâlâ Türkiye'de 12 Eylül hukuk kalıntıları güçlerini ve etkinliklerini korumaktadır. Yargıda yapılması gereken düzenlemeler en kısa zamanda yaşama geçirilmelidir.

Yargının ayrılmaz parçaları olan savunma ve yargı gücünü kısaca tanımlamak gerekir.

Hukukun üstünlüğünden söz edebilmek için yargının önemli bir parçası olan savunmanın yani avukatlık mesleğini tanımak gerekir.

İlk savunma Solon Kanununda yer almaktadır. Bu dönemde, Hakimin önünde haklarını savunmak için insanlar zorlan-

makta akraba veya dostlar taraflara yardım etmekte, savunma hazırlayan yardımcılarına rastlanmakta idi. Mahkeme önünde bu insanlar savunmalarını nutuk halinde yazıyorlardı. İlk defa avukatlık örgütü Atina'da kurulmuştu ve avukatlık ancak hür kişiler tarafından yapılmaktaydı. Esirler hür kişiler olmadıklarından bu haktan yoksundular.

Avukatların ilk zamanlarda ücret almaları yasaktı. Sebebi de güzel kadınların güzelliklerini satmaları ne kadar utanç verici ise, bir tanığın, bir hakimin hükmünü, bir avukatın yardımını satması da o kadar utanç verici idi. Avukatlar evlerinin önünde palmye ağaçları ile tanınırlardı.

Sezar da Roma barosuna kayıtlı bir avukatı. Roma döneminde avukat şöyle tanımlanmakta idi: "Konuşmasını, inandırmasını bilen namuslu adam." Bu devirde hitabetin sakıncalarından korkulmuş bazı sınırlamalar getirilmiş idi.

Ahlak dışı davranıştan sanık, güzel Pirnenin savunmasını yapan Hiperides yargıç önünde müvekkilesinin göğüslerini örten tülü yırtmış, kadının güzelliğinin etkisi altında kalan hakimler beraat kararı vermiştir. Bu savunmadan sonra avukatların merhamet ve nefret uyandıran konuşmaları yasaklanmıştır. Daha sonra avukatlar ücret ve hediye kabulü ile görevini yürütmeye başlamış savunma bugünkü evrimine ulaşmıştır.

Savunmanın kutsal bir görev olduğunu her haklının haksız, her haksız insanın da haklı bir yanı olduğu düşünülüyor olduğundan avukatlık görevinin kamu ve insanlık için yapıldığı açıkça ortadadır. Ancak günümüzde avukatlık mesleği hak etmediğimiz görüntüyü vermekte, çok konuşan, iyi konuşan bir insana avukat gibisin ibaresi yakıştırılmaktadır.

Bitmeyen söz, utanmadık yüz şeklindeki tanımlamalar halk arasında yerleşmeye başlamıştır. Oysaki 18. Luis, "Fransa Kralı olmasaydım, Bordoex'a avukat olmak isterdim." Montesquieu'nun hakime söylediği; "avukatlar bize canlı kitaplardı, görevleri bizi aydınlatmaktı", gibi tarihe geçen sözleri karşısında oldukça düşünmek gerekir.

Bu nedenle yargının en önemli unsuru olan savunma, özeleştiride bulunarak kaybedtiği itibarı yeniden kazanmak zorundadır.

Yargıda yapılması gereken düzenlemelerin gerekliliği, çağdaş hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ile insanların yargıya güvenini kazanması için her geçen gün daha da hissedilir hale gelmiştir.

Hukuk eğitim sisteminin yükselmesi, nitelikli hukukçu yetiştirilmenin koşul ve şartları gerçekleştirilmelidir.

Savunma kendi içinde özeleştiriy yaparak toplumdaki olumsuz görüntüyü en kısa zamanda gidermelidir. Mesleğe

katılmalarda yetenek ve bilgi aranmalıdır. Adliyeye yakın avukat yerine, bilgi ve eğitime itibar edilen avukat aranmalıdır.

Yargıçlarımız itibar ve saygısını yargılama gücünden değil, mesleğinde gösterdikleri bilgi, karar ve davranışlarıyla kazanmalıdır. Duruşmalara hazırlıksız çıkan, yersiz ertelemeler yapan, taraflara ve vekillerine karşı yersiz terslikler yapan, kalemni denetlemeyen, savunmayı önemsemeyen, hukuka ve vicdanına göre değil de, başka etkiler altında karar veren yargıçlar sadece kendilerine olan saygıyı değil, ondan önemlisi adalete olan saygıyı da yok ederler. Haksızlık ve geciken adalet, vatandaşta yargıya güvensizlik yaratır. Böylece yargı gücü ve hukuk devleti onarılmaz yaralar alır.

Çağdaş hukuk devleti ve yargı gücünün toplumda özlenen noktaya gelmesi için aşağıdaki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi zorunludur.

1- Ülkemizdeki tüm hukuk mevzuatının gözden geçirilerek çağdaş, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti ile bağdaşmayan mevzuat kaldırılmalı, başta Anayasa olmak üzere demokratikleşmeyi engelleyen tüm yasal düzenlemeler demokratik hukuk devletine uygun hale getirilmelidir.

2- Yargılama birliği mutlaka sağlanmalıdır. Bütün yargı alanları birleştirilmelidir. Adli yargı adı altında birleştirme sağlanmalıdır. Hukuk ve ceza mah-

kemeleri dışındaki mahkemelerin tamamı kaldırılmalıdır.

Barolar ve barolar birliği temsilcilerinin, adalet komisyonları ile hakimler ve savcılar yüksek kurulunda temsilci bulundurmaları sağlanmalıdır.

3- Hak arama çabuk, kolay, ucuz ve güvenli olmalıdır. Bunun için yapılması gereken düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

4- Hukukumuzda giren teknolojiyi yaygınlaştırmak gerekmektedir. Çağdaş teknolojiden yararlanılarak adli sisteminin yeniden düzenlenmesi gereklidir. Veraset ilamı, yaş tashihi, nüfus kaydı tashihi, kira tesbiti, tahliye gibi idari nitelikte konular yazı işleri müdürleri vasıtası ile çözümlenerek yargı yükünün azaltılması suretiyle yargıçlarımızın verimliliği sağlanmalıdır.

5- Ülkemizde uygulanan ekonomik ve siyasal sistem yargıyı örümcek ağı gibi örmüştür. Yargıç ve savcılarımız, bakanlık vesayetinden kurtarılmalıdır. Tayin endişesi ile yargıda görev yapılamaz. Bu nedenle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin münhasıran bu görevi yürütmeleri, yerinde olacaktır. Kurulun bütün üyeleri hakim, savcı ve avukattan oluşturulmalıdır.

6- Yargıç ve savcılarının staj ve mesleğe kabulleri değiştirilmeli, özellikle burslu ve yatılı eğitim sistemine geçirilmelidir.

Hakim ve savcı olabilmek için, belirli süre avukatlık yapma koşulu getirilmelidir. Bu düşünce yargıç'a sosyal ufuk açacağı gibi çileli bir meslek olan savunmanın nasıl görev yaptığını bilmesi, kendini yetiştirmesi, önemli bir yeri olan savunma mesleğini öğrenerek ideal bir yargıç olma imkânı sağlayacaktır.

Bugün avukat, yargıç ve savcıların yeterli eğitim ve tatbikat elde etmeden göreve başladıkları görülmektedir. Bu çok tehlikelidir. Ayrıca yeterli mesleki bilgi ve deneyimden yoksun olan bazı savcı ve yargıçlarımızın avukat üzerinde, bu eksik sistemden kaynaklanan baskı oluşturduğunu üzümlere gözlemekteyiz.

Savunmanın sorunları yeni avukatlık yasası ile ideal olmasa dahi ideale yakın çözümlenme noktasına gelmiştir. Tüm davalarda avukatın zorunlu hale gelmesi önemlidir. Avukatsız bir davanın takip edilemeyeceği, yargıya başvuruda avukatlık mecburiyeti getirilmesi yerinde olacaktır. Bunun gerçekleştirilmesi için Hukuk Sigortası getirmelidir. Ödenecek primlerle vatandaş avukatsız kalmayacak, yüksek avukatlık ücreti şikayeti önlenecek, mesleğimizin en önemli sorunu olan ücret sorunu da çözüme kavuşturulacak, vatandaş için de sosyal hukuk güvenliği sağlanmış olacaktır. Artık ülkemizde evrensel hukukla işbirliği yapma zamanı gelmiş ve geçmiştir.

Çağdaş hukuk devletini yakalamak için savunmanın da kendini yenilemesi

vatandaşın güvenini kazanması şarttır. Avukatın mesleğe kabulünde denetimli bir staj ve yetenek şartı aranmalıdır. Herşeyin geri gelmesi mümkündür, kaybolan yitirilmiş vaktin ve hakkın geri getirilmesi mümkün değildir. Bunun için tüm hukuk yayınlarını takip eden bilgili, güvenilir bir güce sahip olmak zorundayız. Aksi taktirde toplum içerisinde hiç de hak etmediğimiz görüntüyü silmek mümkün değildir.

Yargı sistemimizde köklü değişikliğin, yapılması tartışılmalıdır. Ülkemizde Jüri sistemi getirilerek, halkın yargıya katılımı sağlanmalıdır.

Mahkemenin bulunduğu ilde meslek ve sınıfları teşkil eden kişilerden oluşturulacak jüri yargıda güveni artırır. Dikta rejimlerinde halk yargıya hiç katılmamıştır. Değiştirilmesi istediğimiz Anayasada bile yargı halk adına yapılmaktadır. Jüriler taze bir yaklaşım, ön yargısız bir kuruluştur. Vicdanı ile başbaşa kalan bu insanlar toplumlardaki titreşimleri yaygınlaşmaktadır. Jüriler halkla yasama ve yürütme arasında ilişkiler sağlamaktadır. Jüri sistemi ile adalet özlediğimiz şekilde çabuk, kolay, ucuz ve güvenceli olacağına inanmaktayım.